This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

V649

A 942,920

Libreria Puvill
LIBROS ANTIGUOS
Boters, 10-BARCELONA-2-(España)

PROPERTY OF
The University of Michigan Libraries
1817
ARTES SCIENTIA VERITAS

13H
300

CONSIDERAZIONI

SULLA

LITERATURA

NAZIONALE E STRANIERA

DI

[illegible]

9.99
49

735458-190

CONSIDERACIONS

SOBRE

LA LITERATURA POPULAR

CATALANA

CONSIDERACIONS

SOBRE LA

LITERATURA

POPULAR CATALANA

PER

Cayetano y
(GAYETÁ) VIDAL (DE) VALENCIANO

Catedratich, per oposició, en la Facultat de Filosofía y Lletras de la Universitat de Barcelona: Corresponent de las Academias Española y de la Historia: Segretari de la de Bonas Lletras, etc.

BARCELONA
IMPREMPTA DE JAUME JEPÚS
Passatje Fortuny (Universitat vella)
MDCCCLXXIX

Als que moguts per lo desitj de lliurar d'oblit y destrucció las despullas del temps vell ASSOCIACIONS *constitueixen, y ab fe y entussiasme en tant noble tasca emplean llurs ocis y joventut, estas pájinas endressa*

G. V. DE V.

PROEMI

O voi ch' avete gl' intelletti sani
Mirate la dottrina che s' asconde
Sotto 'l velame degli versi strani.
INF. IX, 61.

INDECISOS estabam respecte del assumpto al qual debiam donar la preferencia, entre los que bullian dintre nostre enteniment, pera escriurer un ó dos articles que, feya temps se 'ns habian demanat; quan reberem una carta d' un de nostres mes estimats condeixebles, en la qual se troban varias apreciacions y judicis relatius á la *Literatura popular* en sas diversas manifestacions.

Debem confessar sencerament, que no 'ns sorprengueren poch ni molt, sortidas de la ploma de nostre antich company; puig dedicat exclusivament á l' exercici del Dret, en una població ahont no existeix ni sombra tant sols de moviment literari, y tenint per tota distracció, en los breus moments que l'hi concedeixen sas moltas y peremptorias ocupacions, la lectura d' algunas obras clássicas, mes aviat castellanas que catalanas, res te d' estrany que no haja esment de lo mòlt que avuy se estudia la literatura filla del poble, y fins consideri tasca indigna d' inteligencias superiors, lo emplearse en investigacions y treballs á ella pertocants. Mes com se vulla que de esta opinió participan no pochs, que en situació prou diferent se troban de la de nostre amich ben volgut, resolguerem aprofitar la ocasió que la casualitat nos oferia pera

eixir del compromis aludit, emetent algunas consideracions sobre est asumpto, respecte del qual tant diversos son y contradictoris los parers.

Y puig fou una carta la que 'ns tragué de dupte y posá la ploma en nostres dits, creguerem que era lo millor publicarla traduhida fidelíssimament, be que disfressant noms propis de personas y llochs; y publicar ensems la contestació que á la mateixa donarem, ja que per alló de *á tú t' ho dich filla, entenho tú ma nora*, al dirigirnos al autor d' aquella, parlam igualment ab tots quants en situació molt diferent, participan de son criteri y sostenen idénticas opinions.

Causas ajenas á nostra voluntat impediren la publicació en la *Revista,* en la qual pensabam al ocuparnos en semblant treball. Llegidas mes tart, primer á la «Academia de Bonas Lletras», pera omplir un vuit, y des-

pues á la «Associació d' Excursions Catalana,» de la cual forem pregats, meresqueren general aprobació. Obehint are á repetidas instancias, nos hem resolt á publicarlas, ab greu temor, no obstant, de que, llejidas en las fredas pájinas del llibre, 's vejan y noten los defectes en que induptablement abundan, y que passan desapercebuts del tot, quan, en virtut de pública lectura, per l' oido penetran y no pe 'ls ulls.

PRIMERA

A En Gayetá Vidal.

Estimat amich: Mes apreciat y benvolgut de lo que realment meresch, hauria ja jirat la clau á la porta del meu estudi, si no m' espantás la consideració de que, á la curta ó á la llarga, m' aburriria en est poble, que tant escassos recursos pot oferir á la gent desenfeinada.

Gracias á Dèu, ab lo que mos pares me senyalaren; ab lo que 'm portá ma estimada muller y ab lo que he economisat en vint anys de treball, no 'm falta lo necessari pera passar tranquilament la existencia, y fins pera arriscarme á majors empresas, —que

no deuhen esser tant costosas com jo presumesch, quan las afrontan altres que, materialment, poden mòlt menos que jo. Mes, francament: Barcelona que tant m' agradaba mentres siguí estudiant; aquell *Liceo*, aquell *Principal* y aquell *Circo*, avench ahont anaban á parar tots los dinerons que la pobre de la meva mare 'm remetia, —fent veurer que d' amagat del pare; pero ab son coneixement, puig saps quan estimaba est á tots los seus fills, be que tingues la pretenció de passar per home ferreny y poch tendre de cor; — aquells carrers, aquells cafés y aquells passeigs, sisquiera millorats en ters y quint, no tenen pera mi un tant sols dels atractius dolcíssims, que en aquells temps hermosos, á dojo m' oferian, y que fins me feyan mirar ab repugnancia, mesclada de terror, lo moment en que, termenada la carrera, deuria venir á tancarme en est recó de mon. Totas las mevas aspiracions quedan avuy reduhidas á millorar lo meu patrimoni, y á arreglar lo *Mas*, rodejantlo de quantas comoditats me sia possible, pera que lo dia que 'm descidesca á despedirme de *Pandectas*, *Partidas* y *Constitucions* y á tirar á un recó lo *Codich penal*, la *Lley de enjudiciament* y la

col-lecció de las *Sentencias* y *Decisions* del Tribunal Suprem, puga passar en lo camp llargas temporadas, aixis com are sols hi puch estar breus dias, y experimentar lo que hi haja de real en lo

Beatus ille qui procul negotiis

que tant felisment parafrassejá lo dolcíssim Luis de Leon quan digué:

Que descansada vida
La del que huye el mundanal ruido.

Mes ¿podré ferho? La veritat es que l' home forma projectes, sens recordarse de que *ell proposa y Dèu disposa*, com diu lo refran, y de que, la major part de las vegadas, un accident imprevist desbarata los plans mes ben combinats. Pero ¡qué hi farem si aixó está en la naturaleza humana! ¡Qué fora del home si limitat á contar ab si mateix, prescindís dels altres factors que deuhen entrar en tot problema, y adhuch en lo que á ells se refereix, recordás incessantment que aquella que *æquo pulsat pede pauperum tabernas, regumque turres*, que digué 'l profá, pot venir á tot' hora á recordarnos que l' instant es arribat d' empendrer lo gran viatje! Pagant donchs á la

naturaleza lo general tribut, y tenint en compte que Dèu no m' ha concedit masculina successió, fomentant, mes be que creant obstacles á certa inclinació y mutua simpatia que, á mon entendrer, existeix entre mon nebot y fillol Lluis y la major de mas fillas, creguí que, si termenada la carrera de Jurisprudencia, resolian constituir lo fonament d'una nova familia, continuació de la meva, ell podria ocupar ab profit la cadira de mon despatx, y jo realisar ab verdader plaher l' ideal bellissim de las mevas aspiracions.

Tú coneixes á mon nebot, puig que te 'l tinch recomenat com amich que m' ets y ab motiu de la professió que exerceixes: tú saps que no 'ns ha donat lo mes insignificant disgust per motius de estos que son propis de gent jove: tú saps, finalment, que segon fill de mon germá gran, — que 's consagra exclusivament al cuidado del patrimoni de nostres passats,— no content ab seguir la carrera del foro; entussiasta per tot lo qu' es bell; y considerant que tenia probadas las assignaturas que 'n deyam nosaltres d' ampliació, que forman part de la Facultat á qual professorat pertanys, ha volgut estudiar y está es-

tudiant las demés, ab intent de graduarse de Llicenciat. Fins aquí, res hi ha que no sia digne de lloansa, si 's prescindeix de que 'l foment de semblants aficions pot proporcionarli algun desengany, ja que l' exercici del dret te mes de prosa que de poesía, y que en un cap de partit mes aviat es mirat ab prevenció que ab respecte lo que cultiva las lletras, per so que los clients consideran qu' un advocat sols deu entendrer de lleys y de portar plets, errada opinió que explotan en profit propi, los que son fusta del mateix fus.

Ab tot, això res me feya, puig sempre creguí que valia mes que 'ls moments que l' hi deixassen lliures las suas ocupacions, los empleás llegint nostres classichs, com jo mateix he fet, que jugant al billar ó al tresillo en lo cassino, ó ficantse á politich de café, que es de tots los mals lo mes dolent. Mes es lo cas que sas aficions s' han extremat de tal manera, que ratllan en mania; y la veritat, tinch por de que esta mania no sols desbarate los meus plans, que son ja los de tota la familia, sino també de que 'l perjudiquen á ell mateix. Saps també que mon germá, fill com jo d' una antigua casa de pagés, y per nostre

pare cridat hereu, no te mes ciencia ni mes lletras que las que ha menester pera administrar lo patrimoni, y llegir lo *Diari* y alguna que altre *historia* en las llargas nits d' hivern. Per est motiu y perque en Lluis s' estima mes estar en esta que en la casa payral, probablement per las rahons que avans te he indicat, l' hi consent aquell, despres que ha passat en sa companyia la primera quinzena de las vacacions, que vinga á casa meva, persuadit com está de que, debent esser advocat, pot apendrer mes aprop meu, que presenciant operacions agricolas en la casa solana, entremitx de mossos, bailets, conresadors y aparcers.

Donchs be: est any, com de costum, vingué en los primers dias de Juliol; mes aixis com en los passats quasi be s' estaba en casa tot lo dia, y fins m' ajudaba, encara que no fos mes que servintme d' escribent,—ab lo qual anaba adquirint práctica,—est any es tot al revés, puig no para en ella un sol instant, com no sia en las vetlladas, sens que pugan mantenirlo en la mateixa los encisadors encants y agradable conversa de ma filleta estimada.

No ha sortit encara 'l sol, y ja me 'l tens

corrent per estos mons de Dèu, y de Mas en Mas, de Parroquia en Parroquia, no hi ha recó que no furgue, ni afrau que no escorcolle en esta vila y sos contorns á tres horas al voltant. L'un dia ve, y son goig no te limits, dientme que ha trobat dos *hachas célticas*, que feyan ofici de contrapés en la porta del pastadó d' una coneguda casa solana, y pera convencerme me posa de manifest dos pedras com llonguets, de estas que los pagesos ne diuhen de llamp, y que á mon entendrer no son altre cosa que mandrons que, arrastrats per las ayguas, han pres aquella forma ab lo transcurs del temps. Es inútil que l' hi fassa estas observacions, puig si persistesch, despues de haberme fet observar cosas que ell veu y que, si 't tinch de dir la veritat, jo no se veurer, me surt ab que no he estudiat la ciencia prehistórica, y per conseqüent no es meva la culpa si no conech los monuments de la edat de pedra. Un altre dia, despres de haber recorregut tots aquestos andurrials, compareix ab un llibre vell, mitj menjat de ratas y corchs, y diu qu' es un *incunable* de gran preu, pel qual donarian no se quantas onsas, si no estés tant mal tractat.

En lo del sant de ma filla, quinze d'Agost, pretengué obsequiarla, com es de lley entre enamorats: mes en compte de donarli algun llibre elegantment enquadernat, un necesser pera brodar, d' olorosa pell de Russia, ó un sencill ram de flors, com hauria.n fet tú y jo en nostres bons temps, li doná... ¡May ho endevinarias! li doná, un aspi y una filosa, y á mes un clauer d' argent, que, segons va dir, pogué pescar en una casa de pagés ahont ho tenian arreconat, en cambi de dos mocadors de pita que doná á las fillas de la mateixa. Y es lo cas que al ferne donació á sa estimada, mes regositjat que si l' hi hagués fet mercé del mes preuat joyell, li deya que aquells objectes no solament tenian gran valor per sa antigüetat y primors artistichs—y en aixó no l' hi faltaba del tot la rahó, puig la filosa principalment, está plena de figuretas y ornaments de gran preu —sinó per lo que significan, puig si lo clauer representa los drets de la mestresa, la filosa y los demes trastos indican quals deuhen esser sos debers. Aqui dech advertirte que, prenent peu de semblant motiu, nos expetá un discurs sobre las einas del treball y son progrés, que, francament, m' hauria donat gust sen-

tirlo, si soptadament no m' hagues vingut á la memoria lo que respecte del segle ó edat d' or, ab motiu de una almosta d' aglans, dirijí l' Heroe de la Manxa als admirats cabrers. La noya embadalida l' escoltaba sens perdrer paraula.

Finalment y pera no cansarte. No fa molts dias comparegué boig de satisfacció, acompanyat d' un pobre jayo, que atravessada damunt d' un ase portaba un' arca vella, bastant mal tractada, pera pagar la cual me demana vint y cinch pessetas, que l' hi doní, y tant bon punt estiguerem sols, me digué que per cap baix valia un centenar de duros,—lo cual me feu esclafir en una gran riallada, —y de dins d' aquella tragué lo que 'n diu fruit de las suas excursions, y consisteix en una bacina de llautó, de eixas que serveixen pera captar en las iglesias rurals; un plech dels *goigs* dels Sants, Santas, Mares de Dèu y Sant Cristos que 's veneran en las Parroquias, capellas y hermitas de estos voltants; un fragment de retaule gotich que, segons sembla, per lo poch que resta de la pintura, representa lo martiri de San Sebastiá; un full de pergamí que degué formar part d' algun vell misal ó llibre de cor; un parell de

pistolets que calsan bala d' onsa; y un vestit de pagesa compost de faldillas y jipó de tapicería, corbata blanca brodada d' anticuelas, ret de seda color de rosa, mitjas y mangots.

Sa satisfacció no tenia limits: saltaba y brincaba com una criatura á qui haguessen donat un munt de joginas, y en mitj de son entusiasme 's regositjaba pensant la enveja que suscitaria la sua bonaventura en tots los membres de las associacions «artística y arqüeológica» y « de excursions científicas,» á las quals diu que pertany, axís com á altres que 's dedican al conreu de las arts y las lletras catalanas.

Yo 'm creguí en lo deber de observarli que no participaba de las suas opinions: que debia ferse compte de que en los pobles petits tot s' explota quan se tracta de posar en ridicol una persona: que destinat á viure en esta població, debia concedir alguna cosa á la opinió pública, y que per lo tant convenia que tingues á ratlla las suas aficions, si no volia que 'l motejassen dientli, com ja algu l' hi diu, per mal nom, *En trastos vells*. ¡Qué vaig haber dit! Una filípica 'm fulmina que encara 'l sento. « Aqueixas preocupa»cions, deya, ¡qué n' han causat de mal en

»nostra terra! La primera generació del pre-
»sent segle, amestrada per las llissons de la
»derrera del passat, sols se cuidá de destruir.
»Costums, institucions, monuments artis-
»tichs y literaris, tot he enderrocá, mirantho
»com antigüalla despreciable y fentne objec-
»te de menyspreu, y mentres tant extrangers
»mes sabis é il-lustrats recorrian las nostras
»encontradas, arreplegant á poca costa y ab
»poch treball objectes de tota mena que son
»avuy preuat tresor de Biblotecas y Museos.
»¿ Per qué s' ha de fernos un carrech de que
»esmersem la nostra activitat en salvar las
»escasas reliquias que restan de tanta rique-
»za?» Y pera mes persuadirme parlaba de
no se quina historia en que diu que intervin-
gueres, fent construir per encarrech de un
personatje de Madrid, no se quants parells
d' arrecadas de pajesa, per un dels museos de
Lóndres. ¿Es veritat?

Lo cert es que sentintlo qualsevol l' hi do-
naria la raho; mes també 's dona al Héroe
de la Manxa, que sol parlar com l' home mes
experimentat y rahonable, mentres no l' hi
tocan lo registre de sas desventuradas caba-
llerias. Y francament, que aixis com la mo-
nomanía de la creació de Cervantes eran las

empresas caballerescas, ho es la de mon nebot tot lo extravagant y extraordinari, estich á dos dits de creurerho, y fins temo que ensems ha de esser la seva desgracia, la de la meva filla, que 'm sembla que s' está ja contajiant del mateix mal, y la de tota esta casa, que si aixó resultás cert, veuria enfonzat en un moment tot l' edifici de las suas esperanzas.

Pera que vejes que no exagero, vaig á donarte compte d' un altre fet. En lo nombre del meus clients s' hi troba una pobre dona, que te en mi de tal manera depositada sa confianza, que no pren una sola resolució sens comunicármela, pera que l' hi donga consell. Viva, discreta, un si es no es de maliciosa y desconfiada, y ab molta ciencia d' aquesta que s' apren ab lo tracte del mon; ningú diria que 'l mon está per ella reduit al tros de cel que 's veu desde la casa solana ahont nasqué y viu, de la parroquia ahont fou batejada y probablement la enterrarán, y dels carrers y plassas de esta vila, ahont sol venir en los dias de mercat. Sab mes refrans dels que enclou lo diccionari de Labernia; te un aforisme ó ditxo expresiu per cada cosa, y un qüento ó exemple pera cada

cas. Donchs be, lo meu nebot, valentse del nom d' un dels personatjes del teus «Quadros de costums,» l' hi diu *la Pubilla del Mas de Dalt*. Y no es aixó lo pitjor, sino que s' ha fet molt amich d' ella, y segons he sabut, l' hi fa frequents visitas, pera que l' hi diga qüentos y l' hi cante cansons, y mentres se está ella al meu estudi, s' está ell ab la ploma als dits apuntant refrans, transcribint modismes y bestraentli conversa pera que enrahone, y com ella, donantli corda, es capas d' enrahonar un any seguit, resulta d' aqui, que ab gran perjudici de la meva feyna, se fan interminables las sessions.

Si anem á paseix y veu criaturetas qu' estan jugant, s' atura, 'ls pregunta con se fa 'l joch y apunta las paraulas que diuhen y la cantarella ab que las acompañan. Encara no sent cantar una vella, que tot fent ballar lo fus, sondrolla un bressol, ja me 'l tens ab la llapidera als dits, transcribint los versos de la cansó baldament sia esta un teixit de disbarats. L' altre tarda ab ocasió de haber passat un parell de dias en lo *Mas*, anarem á veurer una xarmada ahont estaban cobrint. De promte eixí una serpeta no tan groixuda com un vimet: la noya s' espantá, puig li fan por:

en Lluis, volent donar á ma filla una proba de galantería y una mostra de valor, posá lo peu demunt la serp y l' hi xafá 'l cap, y com ab tot aixo encara 's retorcia y caragolaba, agafala ab la punta del bastó, y la tirá dintre de un formiguer que acababan de fogar. Un dels mossos de l' hisenda á qui dihuen lo *Francés*, perque son pare estigué emigrat á França, ab motiu d' haber militar en l' exercit carlista durant la guerra dels set anys, l'hi digué que en lo rotllo ocupat per lo formiguer ahont la serp s' estaba cremant, no hi naixeria gra, y vethel aqui ab lo llapiset apuntant lo dit en la cartera. Y com es viu y comprengué d' una sola ullada que 'l Francés se las pica d' entés y saballut, y que 'l millor medi pera ferli dir tot quan sap es la contradicció, comensá á contradirlo ab lo qual alcançá lo fi que s' habia proposat. En resolució, que s' ha fet gran amich d' ell y mercés á una corbata molt virolada ab son anell de similor, y uns botons pera las mánegas de la camisa, que dessota d' un vidre tenen unas tortugas ó calapets de moviment que l' hi ha regalat, l' hi ha fet buidar tot son caudal de extravagancias y preocupacions, del que está contentíssim, dihent que pochs

hauran fet tant bona requesta com ell l' ha feta en est estiu.

Y ¡quinas preocupacions! Millor ¡quinas bestiesas! Pera que te 'n pugas fer cabal, vaig á citarten algunas que m' he pres lo treball de copiar dels quaderns que, degudament ordenats y subjectes á una especie de classificació, ab un munt de llibres francesos, italians y catalans, te sobre la taula del aposento ahont dorm.

«Si 'ls cups s' ensetan en dimars ó divendres, lo vi ix terbol y may s' arriba á clarificar.»

«Si 's porta en la butxaca una pell de serp, trobada á sol post, en diumenge, se guanya á tots los jochs.»

«Quan un bufaforats negre zumb en la orella esquerra, innova malastrugancia: si es de color y zumb en la dreta, vol dir que tot anirá bé.»

«En l' any de traspás las favas tenen la cella cap á vall.»

«En dits anys lo blat se torna orp si no s' ha comensat la sembrada en dijous.»

«Si á mitja nit canta la gallina com si los gall, senyala la mort del amo de casa.»

«Quan los gossos udolan á sol post, es que senten la mort d' algú.»

«Si 's tiran escopetadas, ab balas benehidas, als nuvols que portan la pedra, s' escampa la nuvolada y fuig la tempestat.»

Y ¡qué 't diré de las cansons! Entremitx d' algunas que tindrán mes ó menos merit;

pero que, francament, no crech que mereixen conservarse y passar á la posteritat, he llegit aquella enrestinada de desatinos y disbarats, escrits en un llenguatje que no pertany á cap idioma, y que si alguna cosa te que la fassa notable, es la singularitat de no poderse dir mes extravagancias ab menos paraulas. Es aquella que 's cantaba quan tu y jo erem nins, me sembla que pel temps de la *Camancia*, puig recordo que aquí la portaren fujitius de Barcelona, y que deya

« Qu' ets calent teixidó,
Que te 'n dono de fil
Tu t' estás á la gabia
Y jo m' estich divertint.
Rempújamela.
Mal andando que soy
Zapatero me voy
Remendando per baix
La pelabra me das
Dasimula que no
Y un solito polito
A la guerra voy yo.»

També hi trobí aquell' altre que tant furor alcançá en la época en que nosaltres estudiabam, que corra parellas ab la anterior, se cantaba ab la inspirada música del duo

final de la ópera *I Mártiri* de Donizetti, «*O santa melodia*,» may tan villanament profanada, y comensaba:

No vayas tan deprisa
Quel sielo está nublado
A la puerta de la iglesia
Hi venden bacalao.
Un Pau, dos Paus, etc.

La qual, si no m' es infiel la memoria, reconeix com motiu de inspiració las lluitas de las collas que dónaban balls en los embelats, que 's distinjian ab los noms de *Paus* y *Gitanos*, y á las quals han succehit, en estos temps, las comitivas de S. Mus, que s' honran ab noms tan triats com lo de *Xatos xics de la bandera nova,* y altres no menos cults, poetichs y altissonants.

Francament, no volgí veurer mes: lo copiat bastaba y sobraba pera que mes pregondament arrelás en mon pit la presumpció y creencia de que mon pobre nebot está tocat de l' enteniment. ¡ Pobre minyó, pensaba entre mí, y pobre filleta meva, y pobres de nosaltres !

En est punt entrá est en l' aposento ahont me trobaba, y vehentme ab lo quadern en la

ma, entre satisfet y orgullós me digué: — ¿Qué tal, oncle, que l' hi sembla dels materials que tinch recullits relativament á la Literatura popular? — ¿Y de que 'n dius tú literatura popular? — De tot lo que contenen estos quaderns: de las rondallas, las cansons, las preocupacions, las ditas, los refrans, las endevinallas, los jochs de noys. — ¡No ets tu mal noy! ¿Y d' aixó 'n dieu are literatura popular? No ho entench. En mon temps, quan jo estudiaba, est nom se donaba especialment, si no estich equivocat, als *romances*, en qual género tant rica y abundant es la literatura castellana, no faltantne tampoch en la de esta terra, tant que com á mostra 'n donaba 'l Sr. Milá lo de la *Dama d' Aragó* en l' Arte poética que 'ns servia de text; mes d' alló á aixó, ¡quina diferencia! Allí hi ha art, sentiment, inspiració, pintura de costums, veritat histórica; mes en aixó que he llegit y en aixó que 'm dius, ¿qué s' hi troba? ¿que es tot ell sinó un sens fí de baujanadas sens cap, ni peus, ni sentené? — ¡Ay oncle, com se coneix que vosté no es práctich en estas materias! De lo contrari veuria clar com la llum, que tot aixó son manifestacions genuinas de la musa del poble; que tot

aixó constitueix, si aixis podem dirho, la mostra patentissima y admirable per sa ingenuitat, de lo que es lo sentiment poetich en mans del poble incult, de la sencilla é ignoscent infancia, y de la gent vella que, si careix de lletras, es rica en experiencia y fets d' observació. Vosté ab tot y no viurer divorciat del tracte de la literatura — com fa la inmensa majoría dels que converteixen en ofici de *pane lucrando* la noble profesió del dret — no está al corrent del moviment literari de la época, y no pot saber, per tant, lo que en est concepte han fet y están fent las nacions mes cultas d' Europa, que en est punt, com en molts altres, com en tot, marxan devant en lo camí de la civilisació. Alamanya, Inglaterra, Fransa, Italia, fins las apartadas Suecia, Norega y Dinamarca, fins la llunyadana Russia, conten nombrosas pléyades de lliterats respectabilíssims, que se han fet una reputació envejable y un nom universal en la república de las lletras, publicant aplechs de rondallas, romansos y cansons: donant á llum, degudament ordenadas y classificadas, ab explicacions oportuníssimas, plenas de esquisida erudició, las preocupacions vulgars de determinadas comarcas:

col-leccionant ab esperit crítich y fins trascendentals los jochs de noys, los usos y costums, las creencias dels pobles, los refrans que revelan la que 'n podriam dir filosofía del sentit comú; las endevinallas, testimoni de la sutilesa y finíssim enginy que caracterisa determinadas rassas. Y avuy que s' esbrina tot; avuy que tot s' analisa; avuy que s' posan á contribució las arts y las lletras y las ciencias, pera coneixer quins foren los camins que emprengué l' humanal llinatje, quan pera castigar son infundat orgull, suscitá Dèu la confusió de Babel, eixas manifestacions insignificants y fins despreciables á primera vista, son element poderós pera avansar en est ordre de investigacions y adquirir datos preciosissims respecte de la etnografia de las diferents familias. A vosté l' hi semblará que aixó no es posible, y per est motiu no compren que semblants materias pugan constituir elements importantissims d' aqueixa rama de las lletras que 's distingeix avuy ab lo nom de literatura popular. Mes, ¿ qué diria si l' hi demostrás com dos y tres fan cinch, que moltas de nostras vulgaríssimas rondallas, transmesas sols per la tradició oral, derivan llur origen dels an-

tichs pobles d' Orient, y que en ellas s' hi barrejaren despres las manifestacions de la civilisació pagana, y mes tart encare, las creencias y preocupacions dels pobles del Nort? ¿Qué diria si sabes que, fa poch temps, un lliterat, no 'm recorda si francés, belga ó alamany, escrigué á D. Manuel Milá, y aixó ho se per l' amich de vosté Sr. Vidal, preguntantlhi quantas formas tenim en Catalunya pera dir qu' un home está borratxo, anyadintlhi que ell ne tenia ja recollidas mes de cent, cosa que no m' estranya, puig sens sortir de casa solem dir: «te la pinya,»—«está pitof,» — «ha alsat lo colzo,» — «porta una mantellina, » — «te un perdigó á l' ala.»— «está emboirat,»—«va de tort,»—«ha mirat los estels,»—«fa esses,» — «está mix,»—«ha agafat lo gat,»—«ha aixecat lo porró,»—«te 'l pet»...—Al arribar á semblant punt, marejat per est abundós fluix de paraulas y sens poder contenir mes temps los impulsos de mon pit, que feya estona pugnaban pera esclatar, ab veu de tro l' hi diguí :—Donchs si aixó es també literatura, 't diré que no ho entench, no ho entench, y no ho entench; y que no ets tu sol, com pensaba, sinó molts y molts los que 's troban contaminats de eixa mania,

que si be en altre terreno, te no pochs punts de semblanza ab la de D. Quixot». —Y pegant una rabolada, eixí del aposento deixantlo sens paraula que contestar.

Are be. ¿Comprens, amich estimat, la situació del meu esperit? Coneixent com coneixes los antecedents, basa de mons plans y de las mevas esperanzas ¿no endevinas mon desconort, vehentlas á punt de enderrocarse com s' enderroca un edifici sens fonament? Y ab tot, no puch renunciarhi: eran pera mí tan dolsas y falagueras, y ab ellas estaba ja tant familiarisat, que 'm resistesch á veurerlas esvehidas, com s' esveheix en l' aire una glopada de fum. ¡Qui sap! Pot ser en Lluis exagera; pot ser impresionable com jove qu' es, y dotat de gran sentiment, hi ha en son procehir mes del entusiasme dels pochs anys y del desitg de distinjirse als ulls de sos amichs y consocis, que de manía y enfermetat del enteniment. Sols tú pots traurem del dupte: de lo que 'm digas depen que renaixe en mon pit la esperanza, ó morian ditre ell mas il-lusions mes estimadas, y ¡ay! pot ser també las de la meva filleta, que s' ha acostumat ja á veurer en son cosí son esdevinador marit.

Est se trobá al present en companyía de son pare, del qual es anat á prender comiat avans de comensar lo nou curs. Durant ell, puig coneixes las mevas intencions, vijilamel; apartal de malas companyias, pera que 'l mal no fassa en ell mes estragos: pot ser qu' encare hi siam á temps. Ets pare y aixó basta pera que comprengas la situació en que 'm trobo; pera que t' expliques la present y pera que disculpes la molestia que ab ella t' haurá causat y pot encara causarte, ton invariable y verdader amich y condeixeble.

F. LAVID.

.....20 Septembre 1878.

SEGONA

A En Francesch Lavid.

Mon estimat amich: ¿Dech ocultartho? No, que es nostra amistat prou verdadera, pera que puga parlarte ab lo cor en la ma. Donchs be, la teva estimada del 20 de Septembre, que rebí en mon Mas, quan feya los preparatius pera venir á esta á empendrer la tasca del nou curs, me proporcioná un dels ratos mes agradables que fa molts anys he disfrutat. Basta lo dit pera que comprengas que no participo de las tuas opinions respecte del estat mental de ton fillol y nebot: de lo contrari ja pots compendrer, apreciante com t'aprecio, que habentme do-

nat compte de tos plans pera l' esdevenidor, la teva discretíssima carta, lluny d' haberme donat goig y plaher, hauria estat sols motiu de dol y pregonda conmiseració.

No: en Lluis no es un mono-maniach: es sols un de tants joves que, habentse aprofitat de lo que han apres, y, diguemho tot, pagant tribut á la moda que avuy regna, ab l' entusiasme dels pochs anys y no tenint felisment altres mals de cap, s' ha entregat ab totas las sevas forsas á la agradosa ocupació de col-leccionar, que compta al present no curt nombre de devots.

Cada época 's distingeix per una fal-lera especial: los nostres avis vestian de frares á llurs fills; á nosaltres nos enjiponaban nostres pares l' uniforme d' aquells milicianos que 'n deyan *Cristinos;* nostres fills á quinze anys usan *frach* y corbata blanca com lo diplomatich mes enfaristolat, y aixis com aquells jugaban á fer capellas, y nosaltres empleabam lo temps parodiant militars exercicis, la joventut del dia, donantse aires de judiciosa y experimentada, juga á fer l' home d' enteniment, y en academias, societats y associacions, católicas y pera catolisar, discuteix ab tota formalitat y com si de la sua

decisió dependis lo ben estar del mon, las qüestions mes intrincadas de la ciencia social, asatjan la comedia de la vida, en la espectativa d' esser un dia los membres que las componen, homes públichs, diputats, ministres de la corona ó presidents del consell. Joves hi ha, que mes modestos en llurs aspiracions, ó endressant per altra via los seus passos, á la política y á las ciencias prefereixen las lletras y las arts, y, ó be 's reuneixen pera executar música, que 'n diuhen clássica, pera lo qual constitueixen societats de *cuartetos;* ó be coltivan las arts de la vista produhint quadros al oli, acuarelas y terras cuitas que exposan en establiments particulars ó en públicas exhibicions; ó escriuhen composicions literarias, que mercés al gran nombre de periódichs que avuy se donan á llum, poden contemplar en lletra de motllo, ab sa firma al peu, satisfacció que en altre temps sols estaba concedida á talents privilegiats. No 'n faltan alguns entre aquestos; pero son los menys, que enamorats de lo que fou, y convensuts, ó comprenent per instint, que lo progrés marxa per la senda de la tradició, seguint las petjadas de llurs mestres, treballan en la obra lloable de reconstituirla.

Al nombre de estos pertany ton estimat nebot. Deixa qu' haja probat los desenganys y amarguras de la vida, que per desgracia venen mes aviat del que 's pensa y d' ahont menys podrian esperarse; deixa que ab lo titol d' advocat en situació 's trobe d' ocupar la cadira que tant has honrat y estás honrant; deixa que 'ls debers d' espós y de pare l' obliguen á pensar en la prosa de la vida, y veurás com tots eixos entusiasmes mimban, y s' apaibagan totas eixas aficions. ¿Haurias preferit que fentse lo jurisconsult, quan no compren encara los fonaments del dret, hagués descidit *ex cátedra* sobre qüestions de gran trascendencia pertocants á la familia, á la propietat y á la succesió, repetint, mal digerit, lo que 'l dia avans hagues escoltat de boca dels seus professors; que pegantselas de filosoph, s' hagués fet redactor de tal qual periódich polítich, y ab la orgullosa pretenció de demostrar que may, fins al present, han estat qual correspon compresos los principis fonamentals de la vida dels pobles, no hagués vascilat en posar en tela de judici las veritats mes absolutas, y ab lo satánich proposit de redimir la humanitat, hagués sembrar llavor de odis y envejas, fent inso-

portable la existencia á aquells que, sens rahó, 's creuhen desheretats; que volent contraurer mérits y presumint enganyar al mon, fentse 'l gata-moixa, lo timorat y l' escrupulós, finjintse exaltat per elevadsísims sentiments, en farsas ridícolas y moxigangas repugnants, parodiás autos de fé ab llibres que ni pel forro conegués, aplicantlos lo foch, tal vegada, ab las mateixas mans pecadoras ab que, mitjora avans, las feya saltar demunt lo tapete vert; que donantse, finalment, tota la importancia d' un *esperit superior*, embestint totas las qüestions per mes arduas y complicadas que sian, en cercles y ateneos, las hagués resoltas, ab punible lleugeresa, tal com son flach mají y escassa competencia l' hi donás á entendrer, sens encomanarse á Déu ni al diable, y fent cas omís de sentencias, censuras y excomunions? Francament, de quantas direccions, donadas las tendencias del jovent d' avuy en dia, ton nebot podia empendrer, segur pots estar de que ha elejit la mes ignoscent, y fins diria la mes abundant en positius resultats, si no temes que, impressionat encare per los actes d' en Lluis durant lo passat estiu, me creguesses tocat del mateix mal.

Ja t' ho he dit; avuy la moda es de fer col-leccions. Donchs col-lecció per col-lecció, ¿no val mes que emplee la sua activitat en lo que la emplea, que en ferne de sellos de franqueix, anuncis comercials, cubertas de capsas de mistos, ó tarjetas-programas de sarau? Recollint lo que tú, ab to despreciatiu, ne dius *trastos vells*, pot salvar de la destrucció obras singularíssimas de las arts d' altres temps, que ensems demostran la carencia de rahó dels que predican en tots los tons, que en las épocas que 'n diuhen d' oscurantisme no existiren las puras manifestacions del esperit, y que no 'n tenen mes los que, verdaders *laudatores temporis acti*, condempnan aquestos en que vivim per considerarlos contaminats de tot vici y corrupció. Bo y dolent hi ha hagut en los temps passats, y dolent y bo hi ha en lo present: treballem donchs en posar las cosas en son verdader punt, que deber tenim de fer justicia lo mateix á lo dolent y á lo bo del present, que á lo bo y á lo dolent del passat.

En aquells anys hermosos de nostra existencia, anys que fujiren pera no tornar, quan á punt de veurer nostras carreras termenadas, ple lo cap d' illusions, y sobrei-

xint de nostres cors la esperanza, ho veyam tot de color de rosa; y trobantnos, ab curta diferencia, en la situació d' ánimo en que avuy se troba en Lluis; en nostras passejadas pels voltants de Barcelona ¿no habiam convingut y estat conformes moltas vegadas— y aqueixa conformitat d' opinions feya mes ferms los llassos que á tú y mí 'ns unian y eran motiu de que formaram llinatje á part respecte de tots los nostres condeixebles,— no habiam convingut, donantnos també ayres d' home experimentat, en que procehiren ab poch seny los qui, en odi á lo que de viciós existia en passadas institucions, tancaren los ulls, ó no volgueren veurer lo que de bo tenian, y á fi y efecte de destruir lo dolent, no comprengueren que ensems arrebassaben lo bo? ¿No conveniam igualment en que no es bo de bell tros tot lo modern; que encara que molt n' hi haja, també, per desgracia, enclou no poch de censurable, que per serho se deuria rebujar? Y la síntesis de semblants disquisicions, com se diu en la moderna fraseología, ¿no venia á esser: pendrer lo bo d' allá ahont sia y anatematisar lo dolent d' hont se vulla que vinga? Dochs en rigor, ¿quin es sinó aquest lo mó-

vil que impulsa á ton nebot y als que com ell pensan y proceheixen com ell? ¿No es lo mateix sentiment que á tú y á mi nos impulsaben, lo que á sos llabis posá las següents paraulas que llegesch en la teva carta, y que venen á esser lo simbol dels que pertanyen á semblant apostolat? «La primera genera»ció del present segle, amestrada per las lli»sons de la derrera del passat, sols se cuidá »de destruir. Costums, institucions, monu»ments artístichs y literaris, tot ho enderrocá »mirantho com despreciable antigualla y ob»jecte de menyspreu...» ¿No diguerem lo mateix tú y jo á dotzenas de vegadas, enardida nostra imajinació ab la lectura de las obras de Capmany y Piferrer? ¿Y donchs, per qué extranyas que ton nebot pense com tú?

Dirás que ell ho extrema y que son punibles ó quan menys ridículas las exageracions; mes tampoch tindrás rahó. *Distingue tempora*, te diré valentme del aforisme jurídich y farás justicia. Los nostres amors, si axis podem dirho, eran merament platónichs: estimabam á la senyora dels nostres pensaments sens haberla vista, com l' Héroe de la Manxa á Dulcinea del Tobós: la en-

jendrarem en nostra fantasía y nos donabam per contents y satisfets planyentnos de la sua ausencia y sospirant per son retorn. Donchs be, la generació que 'ns ha succehit, mes animosa y mes descidida, convertint en substancia nostres dols y nostres sospirs, está explanant lo camí pera que torne, y com está dotada de fé y de perseverancia, y no li faltan bons desitjs y ferma voluntat, lograrà abrassarla y si ella no, la que la succehesca, ab tot y que deu lluitar, — seguesch la comparanza — ab tots los malandrins y fellons que per mil medis posan destorps en son camí.

Si, amich estimat, no ho poses en dupte: cada nou esfors, per insignificant que á primera vista semblarte puga; cada nova manifestació de eix intent, per mes que sia petita y fins ridícola, y tal volta despreciable, es un nou cop de picot donat en la senda per ahont deu apareixer aquella cobejada hermosura. ¿Per ventura 't maravellas de que s' hajan creat las *Comissions de monuments* pera la conservació dels arquitectónichs? Pera mi, lo únich que en aixó hi ha de maravellós, es que s' haja pensat en conservar las ruinas y no 's pensás en convertir en tals

los monuments. ¿Y donchs, per qué consideras privats de judici ó malalts d' enteniment als que inspirantse en lo mateix desitj, corporacions constitueixen pera conservar y restaurar los monuments literaris y artístichs que, fills del poble, nos ha llegat la tradició? Paguem nosaltres errors y faltas que inconscientment nostres avis y nostres pares cometeren: si volem que nostres fills ó nostres nèts tingan millor vida, es indispensable que aprofitantnos de lo bo que nostres pares han sembrat, restaurem tot lo bo que tingueren nostres avis. En això s' está treballant, y en això, ab tot y las espessas nuboladas, que ab mes frecuencia de lo que voldriam, impedeixen que fins nosaltres arribi clara la llum del sol, veig jo senyals indubitables del bon temps, que 's disfrutará en un esdevenidor que no se quan, pero que tost ó tart te d' arribar.

Que hi ha exageració; que 's cau de vegadas en lo ridícol; que la pasió ratlla en monomanía. ¿Y això 't sorpren? ¿Has vist tú cap enamorat de debó, que no haja arribat á semblants extrems, y patit idénticas debelitats? ¿Per' ell, no son bellesas fins los defectes de sa estimada? ¿Pera mes obsequiarla, no comet actes impropis del home serio y

formal? ¿Los moviments tots de la sua existencia, no responen per ventura á una especie de sobrexcitació que domina son pensament? Mes á semblant estat patológich, succeeix mes tart lo período de remissió com dirian los metjes: la febra mimba y llavors ab fredor y calma 's discerneix y s' escull ab ferm judi y claredat de potencias. Entre un apassionat y un indiferent, me quedo ab lo apassionat: aquest creu; l' altre es un tros de glas. Avuy lo teu nebot se troba en lo período febros: enamorat de lo vell; vivint en lo passat, tot l' hi sembla bo y digne de estima, ab tal que lo sejell de lo passat porte demunt, y per aixó tot ho vol, tot ho recull y aixis enriqueix las suas col-leccions ab objectes curiosos y artístichs, testimoni de la vida íntima de las familias catalanas en épocas que foren, com engroixeix los seus quaderns ab exemplars dels diferents géneros de la que avuy dia s' anomena *literatura popular*.

Y no deus duptarho: los qüentos, las rondallas y las cansons; los refrans, las endevinallas y las ditas; los jochs de las criaturetas, las costums populars y fins las preocupacions, constitueixen altres tants elements de

dita literatura y venen á esser, si aixis podem dirho, lo germen ó embrió dels géneros literaris propiament dits. Y sinó evoca tos recorts, ja que ab profit cursares la asignatura de literatura general, y veurás que en molts dels jochs de nostra infancia existeix un verdader poema dramátich, tant rudimentari com se vulga; mes poema al fí, ab sos elements principals de exposició, nus y desenllás: que los qüentos y rondallas, cansons y romansos tenen representació perfecta y acabada en los géneros lírich y épich: y que en los refrans, ditas y endevinallas se poden veurer los primers indicis del didáctich ó doctrinal. No 't sorprenga donchs que, com diu ton nebot, en totas las nacions de Europa existescan personas eminents que 's dediquen especialment á recullir de llabis del poble eixos restos importantíssims, que á pesar de las lluitas de encontradas pretensions é interessos, que son patrimoni dels homes, conservats per la tradició, han arribat fins nostres dias, passant per entre las grans conflagracions que en sa historia registra 'l llinatje humá; ni t' admires de que se 'ls fassa objecte de pregon estudi y detinguda meditació, aixis pera buscar la filiació que

portán, com pera analizar los elements que en ells se troban. Nosaltres mateixos podem enorgullirnos ab noms tant importants com lo de nostre benvolgut mestre 'N Manel Milá, y los de 'N Marian Aguiló, 'N Francesch Pelay Briz y En Francisco Maspons, que ab son *Romancerillo* aquell, y los altres ab lo *Cansoner;* las *Cansons de la Terra*, la *Panolla* y la *Roja;* lo *Rondallayre* y los *Jochs de la Infantesa*, han demostrat que no son desconeguts en Catalunya los estudis que ab tant profit han illustrat é illustran en Alamanya los germans Grimm, Liebrecht y altres molts: en Fransa, Marmier, Perrault, M.me d' Aulnoy, Damás Arbaud, Luzel, Gaidoz y Rolland, directors d' una revista anomenada *Melusine*, dedicada exclusivament á la literatura popular: en Italia, la Sra. Coronedi Berti, Imbriani, Pittré, la marquesa Colombi, de Gubernatis y Mattia di Martino: en Anglaterra Croker y Keightley: en Dinamarca, Andersen y Reinsbrerg-Duringsfeld: en Suecia, Absjoernsen y Lidforss: en Russia, Ralston y Chodsko; y en Espanya, Trueba, Fernandez de los Rios y la il-lustre dama, coneguda en la república de las lletras ab lo nom simpátich de Fernan Caballero.

Comprench com tu mateix, que, consideradas á primera vista, moltas d' estas obras, fillas del humanal enginy abandonat á sas propias forsas, per lo aspre é incult de sa forma y per son fondo contrari al sentit comú, semblan pur disbarat y sian fins repugnants. Mes ¿de que 'n diem sentit comú? Parat un moment á reflexionar, y considera si en los anys que portas d'exercir la abogacia has trobat moltas personas que judiquen de las cosas segons las que 'n podriam dir reglas del sentit comú. ¡Lo sentit comú! ¿No confon la apariencia ab la realitat? ¿Quins esforsos no has degut fer pera convencert de que no es lo Sol lo que 's mou, sino la Terra, y ab ella nosaltres, la que jira al seu entorn? Donchs digasho als pagesos que conresan la teva hisenda, y soposant que no 's burlen de tú, gracias á que haurás conseguit que 't consideren y respecten, de segur no lograrás que participen de las tevas opinions. En cambi manifestals com explicació á qualsevol fèt lo que tu 'n dius un disbarat, y ho creuran á ulls cluchs. ¿Has oblidat per ventura que 'l poble 's fia mes de curanderos que de metjes y que als advocats de títol universitari prefereix los de peu de marje ó de secá? ¿Y saps perqué?

Perque inclinat per naturaleza á tot lo meravellós, per aixó que per medi de causas meravellosas ó sobrenaturals pot explicarse fets, que d' altre manera foren per ell inconcebibles, puig l' hi faltan coneixements científichs pera alcansarho; creu mes, per exemple, als que acompanyan los remeys ab paraulas y prácticas misteriosas, que als que'ls ordenan valentse d'un bocí de paper. ¿Per qué en tota obra atrevida hi soposa la intervenció de forsas y essers sobrenaturals? ¿Per qué 's troban per tot arreu ponts del diable? Perque 'l poble es lo mateix per tot arreu, y acostumat á veurer la sencillez ab que eren construidas sas rústegas cabanyas, no podia capir que l' home per si sol, capás fos y forsas tingués y coneixements, pera mourer aquellas rocas tant pesants y formar ab ellas aquells archs tant lleugers com atrevits.

Y no es aixó tot: las creencias no s' esventan soptadament, per mes que aixis ho pretengan certs reformadors de la societat, que deurian haber adquirit alguna experiencia, en los resultats que donaren las probas fetas en los ultims anys del derrer segle. No, avuy, despres de dinou que 'n van trascorreguts desde 'l dia en que 's comensá á predicar la

doctrina de Jesucrist, y apesar dels esforsos fets en tots temps per la Iglesia, no s' han desarrelat complertament moltas de las costums, ideas y creencias de la pagana civilisació, y això explica que existescan preocupacions que nos semblan verdaderas baujanadas quan las consideram sens concedirlos la deguda atenció, y que s' explican satisfactoriament quan s' ha arribat á esbrinar la sua procedencia. ¿Ignoras per ventura lo dels dias *fastos* y *nefastos;* lo que significan los noms dels dias de la nostra setmana; la repungnancia ab que aceptá lo poble la Reforma Juliana, repugnancia que 'l conduhí al extrem de repetir en l' any de traspás lo dia *sext* avans de las calendas de Mars, considerant que de esta manera, repetint lo dia, mitj amagantlo, si aixis podem dirho, no se 'n donaria compte de la reforma la divinitat que presidís aquell any? Donchs aqui tens l' arrel y explicació de algunas de las preocupacions que citas per via d' exemple, entre las moltas que te reunidas en sos quaderns ton diligent nebot, tals com las del vi que ix terbol si s'ensetan los cups en dimars ó divendres, y la de las favas que portan la sella dessota en los anys de traspás.

Ja se jo que devant de semblants consideracions, no faltará qui diga que si tot aixó es perjudicial y contrari á la ilustració y progrés del poble, lluny de trevallar en conservarho, deuria perseverarse en la tasca de destruirho, ab l'afany y la constancia que se emplean en extirpar las hervas de mala llevor. ¿Mes per ventura perque 's conserve y s'imprimeixi, formant col-leccions, pera us y profit de la gent estudiosa, 's fomenta la sua conservació entre 'l poble? No, no es aquest lo camí que deu empendrers: las tradicions, com las penyas despresas del bell cim d' enlayrada montanya, que conduhidas per las ayguas á rodolons, se van gastant y esdevenen perdudas en lo trascurs del temps, s' esveeixen, moren y desapareixen quan han fet lo seu camí, quedant de ellas petitas reminiscencias tant sols, com de las rocas formidables, fragments insignificants que jauen enterrats dessots la sorra dels torrents. Sabut es que tota revolució porta com consecuencia precisa una reacció á ella proporcionada: l' entussiasme que al present s' es despertat per esta mena de trevalls é investigacions, no es mes que 'l resultat natural, lo contracop dirijit als esforsos que en altre temps se

feren pera destruir totas eixas sensillíssimas manifestacions del esperit en épocas anteriors. ¿Que succehí quan malvestats los sentiments que las mateixas entranyan, lo poble que, con los aucells, deu dir cantant lo que per ell passa y lo que sent en son pit, volgué expressar los que ab mes forsa 'l dominaban? Que habent perdut los medis de que avans se valia, sens haberse apropiat los que se l'hi volian donar, sortí ab extravagancias tant absurdas com las que testimoni patent del estre poétich de la generació passada, transcrius en la teva carta, copiadas dels quaderns de 'n Lluis.

Dirás que semblants composicions no mereixen per cap estil lo títol de literarias; que es inferir á la literatura ofensa greu, per mes que se la anomene popular, ferla responsable de semblants extravagancias; que lluny de esforsarse en posarlas de manifest, deuria deixárselas abandonadas en lo recó del oblit ahon jauhen, pera que en éll s' anassen consumint fins desapareixer complertament. Prescindint de que la sua existencia es testimoni eloqüent del resultat que donaren las prácticas empleadas pels nostres *regeneradors;* sens donarlos mes valor del

que tenen realment; sens pretendrer que s' empleás lo temps en col-leccionar semblants pessas, si totas las produccions de la poesia popular pertanyessen al género de las duas que 'm transcrius, — y tú saps be que son ellas verdaderas exepcions, — encara 't donaria una rahó que vindria á abonar, ó quan menys fora explicació satisfactoria al procehiment dels cultivadors, ó mes ben dit, col-lectors y restauradors de las obretas que constitueixen la literatura popular. Sempre donant á lo que n' he dit moda, la part que á dreta lley l' hi pertany, — que fins las modas tenen llur rahó de esser, y apareixen quan deuhen venir, — abona, com he dit, semblant procehiment, la situació en que 's troban los referits coltivadors, situació quo fins á cert punt pot compararse, per lo que á nostra terra 's refereix, á la del que amant de ca seua, enderrocada hagues trobat la casa payral.

Tú ho ets ¿no es veritat? Donchs judica per tú mateix lo que farias, si despres de molts anys de no poderla contemplar tant sols, llibertat te donassen pera reconstruirla y salvar de total destrucció los restos mutilats que d' ella quedassen. Las pedras

mes petitas, las despullas mes insignificants recullirias ab respectuosa veneració, posat l' esment en aprofitarho, y descidit á rebujar despres lo que per impropi, desfet ó maltractat no pogués prestarte utilitat alguna. Donchs be, aixó es lo que fan nostres collectors : avuy es ocasió de recullir y salvar lo que resta; demá triarem y veurem lo que 's pot y deu aprofitar.

Y si be en esfera distinta, ¿creus per ventura que no treballas tú mateix en esta obra de restauració? Abans t' he dit, que si be ab menys frecuencia y abundancia de lo que voldria, senyals veig per tot que anuncian un esdevenidor mes felis. Eixa ta resolució, de que 'm parlas en la teva, de passar en la Masía llargas temporadas, es un dels aludits senyals. ¿Hauriat passat tan sols pel entenimment trenta anys enrera, si trenta anys enrera t' haguesses trobat en la situació en que 't trobas avuy? No hi ha pas perill. ¿Y saps per qué? Perque aqueix projecte que constitueix avuy lo terme de totas las tevas esperanzas; aqueix plan, qual realisació acaricias al present, ab tant plaer com en los anys de ta joventut acariciaves las mes embaidoras de tas illussions, fins al punt de temer

que qualsevol aconteixement inesperat puga esser obstacle pera que en fet positiu se traduhesca, t' hauria proporcionat de part d' aquells que coneixensa n' haguessen tingut, una calificació parescuda á la que tú feres de ton pobre nebot. Y se compren, puig no desarreladas del tot las malas costums, introduhidas en temps de Carles IV, de fujir las gents dels camps, pera fer en las ciutats y grans centres de població la vida crapulosa y disbauxada que 's portaba en la Cort; y no oferint per altra part las poblacions rurals y casas solanas la seguretat necessaria, mercés á la existencia de lladres, malfactors y demes gent de vida airada, producte natural de nostras guerras y revoltas, haurian cregut que no tenias en son puesto l' enteniment, los que no haguessen participat de las tevas opinions. Avuy es punt diferent: avuy modificadas un bon tros las circunstancias y convensuts los propietaris de que es impossible que hi haja agricultura y per tant riquesa' continuant l' absentisme que tants mals ha produhit, procuran esmenar, mentres hi son á temps, los errors comesos, y disposant llurs masos y casas solanas, los uns pera passarhi ab la familia los mesos d' estiu, altres pera

ferhi mes llarga estancia y tots animats del desitg de que prospere la riquesa agricola, treballan, com ayans he manifestat, en la obra de restauració á que ton nebot y com ell, altres molts se dedican, y sens escriurerlos en llurs quaderns; pero portantlos impresos en la memoria, posan de manifest la ciencia que s' enclou en aquells refrans y aforismes populars que 's sintetisan en lo que diu *peus del amo, fems á la terra.*

Resumint; puig encara que no t' he dit tot quan voldria, la present ha pres tant desmesuradas dimensions, que temo 't produhesca 'l mateix efecte que una sentada ab la *Pubilla del Mas de Dalt* en presencia de 'n Lluis, es dir destorbarte en tos afers. — La que tú 'n dius mania sens solta ni volta, cap, peus ni sentené, te una importancia y trascendencia major de lo que á primera vista 's pot presumir. Las falsas ideas que respecte de la vida política y social que en épocas passadas enaltí als pobles, donant peu á las ampulosas declamacions á que tant aficionats se mostraren los homes del segle derrer, produhiren lo daltabaix dintre 'l qual habem tingut de viurer. Pera que la exaltació febrosa y lo constant mal estar que al present

experimentam fassan lloch á la calma, acompanyada de activitat degudament dirigida, que deuhen proporcionar al home lo ben estar compatible ab la sua imperfecció, durant sa breu estancia en esta vall de llágrimas; es indispensable que 's vajan sedimentant los diversos elements que integra la societat. Revolts aquestos y sotsmoguts per aquellas falsas ideas, se troban en situació parescuda, permetme la comparació, á la que tenen dintre las bòtas nostres vins, quan en lo período 's troban de fermentació tumultuosa : terbols, espesos, de mal sabor, ningu diria mirantlos, que poguessen esdevenir, transcorregut aquell período, los licors perfumats y delicadíssims, que, com espurnants rubís y topacis, omplan las ciselladas y argentinas copas en la taula del festí. Avuy la societat se troba també en período de fermentació tumultuosa : terminat aquest, — y podem y debem traballar en escursarlo, com, artificialment, podem abreviar la fermentació tumultuosa del mòst, — quan las maras hajan anat á fons ; quan las ayguas enterbolidas per la forsa de las grossas torrentadas hajan tornat puras y crestalinas, fará de mes bon viurer en est mon. Això no ho veurem

nosaltres y pot ser tampoch nostres fills; mes no ho duptes, está en la conciencia de mòlts, y ab verdader coneixement per part d' uns, inconscientment, pot esser, per part dels mes, molts, y qui sap si tots, treballem y treballan en la obra d' escursar lo período tumultuós. De mi puch dirte que fins en los que agitan las societats, sisquera per altres móvils se deixin influir, no se veurer mes que agents que, aixis com lo químich experimentat remou la mescla continguda en sos matrassos, pera que mes prompte 's sedimenten y precipiten los elements destinats á anar á fons, s' ocupan en l' obra de la general reconstitució.

Donchs be; en mon concepte, totas eixas ideas y sentiments per las quals tant entusasme mostra ton discret nebot; com certas associacions que avuy se constitueixen, pera evitar los inconvenients que han pervingut de la disolució inconsiderada dels antichs gremis; com lo general clamoreig que revela lo desprestigi en que 's troban determinadas institucions, fa poch, de sobras encomiadas; com lo cambi que se está realisant respecte del judici que s' habia format de varias cosas d' altres temps, no mes que per que á altres

temps pertanyian; com moltas mes, en fi, que te'n podria citar, —son altres tantas manifestacions que aferman lo meu pensament y fortaleixen la meva esperanza. Deixa donchs que en Lluis col-leccione refrans y costums, jochs y cansons, rondallas, goigs y romansos; deixa que omple la casa de *trastos vells;* quans mes ne tinga millor. Ja veurás com ab las despullas dels vells segles, degudament restauradas, y ab los mobles y artefactes del segle present, y ab las plantas que generosa proporciona la Terra nostra mare, sabrá engalanar la casa en que resolga establirse, y sembrar de flors lo camí que dega petjar, portant del bras á ta filla estimada: ja veurás com ab la filosa que, ab lo cortové de tapicería guarnit de randas d' or, engalanaban nostras besavias, y lo ganxet que dins riquíssim estotx d' olorosa pell de Russia, regalem nosaltres á nostras fillas, fa de ta casa, pera sa estimada, un verdader paradis.

No l' apartaré donchs de malas companyias, com en la teva carta 'm demanas: no l' exortaré pera que abandone semblants aficions: procuraré sols tenir á ratlla lo seu entussiasme, pera que, com esdevé frecuentment als arqueólechs, no desprecie lo nou

per lo vell: evitaré en quant puga —mes en est punt no responch del resultat—que 's pose en ridícol, volent fer l' home formal y l' académich xeruch, quan deu contenirse dintre los limits propis del jove entusiasta y del mer aficionat; y, en una paraula, faré tot quant de mí depenga pera dirigirlo degudament, segur de que de esta manera contribueix á la teva ditxa, ja que no hi pot esser mes gran per los pares, que veurer felisos á aquells á qui dona 'l dolcísim nom de fills, y 't dona una nova proba de ferma y lleal amistat, ton afectíssim

G. VIDAL.

Barcelona 15 Novembre 1878.